

# Villa Götha och Societetshuset i Hjo

## Renovering etapp 3, 2014-2015



Villor i Stadsparken, Hjo - renovering etapp 3, 2014-2015

Del av Hjo Norr 3:59

Hjo kn, Västergötland

Antikvarisk slutbesiktningsrapport

Thomas Carlquist

Byggnadshistorisk rapport 2015:5



**Västergötlands**  
museum

Renovering etapp 3 av  
**Villa Götha och  
Societetshuset i Hjo,**  
Del av Hjo Norr 3:59,  
Hjo socken och kommun, Västergötland.  
Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Renoveringsarbeten har utförts på rubricerade byggnader under antikvarisk medverkan av Västergötlands museum genom undertecknad. Arbetena utgör den tredje och sista etappen av ett större projekt som inleddes 2012. Med anledning av att arbetena med Societetshusets balkong avslutats har antikvarisk slutbesiktning utförts av denna den 28 sept. 2015. Närvarande vid besiktningen var även för kommunen, ark. Per Göran Ylander.

#### Villa Götha

Beträffande villa Götha hade tidigare, 2012-2013, diverse renoveringsåtgärder utförts (etapp 1 & 2, se VGM rapport 2013:18), och till 2014 återstod avfärgning av putsfasaderna. Efter mycken diskussion om lämplig färgtyp, beroende på den mångfald av färgtyper (oljefärg, plast/akrylatfärg och kanske flera färgtyper) som fanns på huset, överenskomms att måla huset med AmphiSilan från Caparol, en silikonhartsfärg med tillsats av Nano-Quartzpartiklar. Denna färg skulle enligt entreprenören kunna målas på ”praktiskt taget vilket underlag som helst”. Amphi-Silan valdes sedan kostnaden för en grundligare renovering av villans putsfasader (för att kunna avfärga med t ex kalkfärg) hade ställt sig orimligt hög. Eftersom den valda färgen inte har någon tradition på äldre bebyggelse, föll också frågan om byggnadsvårdsbidrag för denna åtgärd. Museets deltagande i de avslutande arbetena inskränkte sig till hjälp att ta fram en lämplig kulör till husets fasader.

#### Societetshuset

Societetshuset, eller Varmbadhuset som det tidigare kallades, invigdes redan 1878 som kuranstaltens första stora nybyggnad. Dess arkitekt är något osäker, men vissa uppgifter antyder att byggmästaren Pehr August Pettersson från Värsås kan ha varit upphovsman. Han hade nyligen medverkat vid motsvarande byggen i Falköping. Både Pettersson i Värsås och Adrian Crispin Peterson från Göteborg har också medverkat vid senare ändringar. Byggnaden var från början försedd med flyglar utgående från nord- och sydfasaderna, samt flera stora och generösa



*Varmbadhuset eller Societetshuset i Stadsparken, Hjo, sedan de ursprungliga verandorna utvidgades på 1890-talet. Foto ca 1900 i VGM bildarkiv.*

öppna verandor, som redan på 1890-talet utvidgades till att praktiskt taget helt dölja själva byggnaden. Sedan restaurant Bellevue brunnit ned 1932, tynade verksamheten på kuranstalten, och några år därefter lades den slutligen ned varefter byggnaderna såldes till Hjo kommun. I början av 1940-talet skall flyglarna och verandorna ha rivits, och kvar stod endast den nästan kvadratiska kärnbyggnaden som den ser ut idag idag, då med en enkel portik, men med bevarad entré och foajé, trapphus samt några mindre salonger och en större societetssalong. Sannolikt målades det resterande huset vid denna tid slentrianmässigt i gult med vita fönster.

För något tiotal år sedan, ca 2005, rekonstruerades bottenvåningens öppna veranda vid entrépartiet mot sjön. Societetshuset har därefter nyligen, under en period av två säsonger, 2012 och 2013, rengjorts från gammal färg och i sin helhet målats om med linoljefärger, samt har smärre renoveringsarbeten vidtagits på trappor, dörrar mm.

2015 års arbete avsåg att på det rekonstruerade entrépartiets öppna veranda bygga ett spjälräcke liknande det som ursprungligen har stått på verandataket och hört till en balkong ovanpå detta. Som bilden på denna sida visar fanns tidigare ett tak även till andra våningens balkong. Detta tak har ännu inte varit aktuellt att rekonstruera.

Med ledning av äldre fotografier har typen för och utseendet av det sedan länge försvunna spjälräcket identifierats och överförs till den ritning som bilagts ansökan. Spjälorna i övre våningen har haft en annorlunda utformning än bottenvåningens, vilket inte varit helt ovanligt. Räcket avses utföras i originalhöjd, dvs 85 cm, och förhöjas till reglementsenlig höjd med samma typ av stålkonstruktion som tidigare gjorts på t ex villa Victoria i Stadsparken.

#### Tidigare renoveringar

Se ovan. Av sentida arbeten som syftat till ett bevarande och förstärkning av det kulturhistoriska värdet kan särskilt nämnas invändigt målning av societetssalongen på 1990-talet, taktäckning med listtäckt papp, rekonstruktion av veranda och målning av exteriörerna i mera historiskt korrekta kulörer.

#### Kulturhistorisk status

Tillsammans utgör gruppen av välbevarade 1800-talsvillor en kulturhistoriskt intressant miljö och en väsentlig del av det byggnadsbestånd som genererades av kurortens verksamhet åren kring sekelskiftet 1900. Hela parkområdet med villor ingår i riksintresse för kulturmiljövården, R-32. Fråga om byggnadsminnesförklaring av Stadsparken med villor har väckts 2013.

#### Skadebild

Ingen direkt skada - arbetena avser rekonstruktion.

#### Syfte

Att fortsätta arbetet med att i någon mån återge Societetshuset något av dess äldre karaktär, vilken kännetecknades av ett omfattande system av öppna verandor och balkonger.

#### Aktuella åtgärder

Kommande arbete avser att på det nyligen rekonstruerade entrépartiets öppna veranda bygga ett spjälräcke liknande det som ursprungligen har stått på verandaket och hört till en balkong ovanpå detta.

#### Arbetsbeskrivning

Nytt räcke till övre våningen, Societetshuset i Hjo Stadspark. Ritningen arkitektbyrå gm Ingvar Blixt, Mariestadsvägen 27, 541 45 Skövde.

#### Utförda åtgärder på villa Götha 2014

- Villa Göthas putsfasader har under 2014 avfärgats/målats med AmphiSilan i en ljus beige kulör blandad av 3/4 NCS 2010-Y30R och 1/4 NCS 3010-Y30R. Kulören anpassades till kalkputsens egen kulör i de under 2013 lagade/nyputsade partierna av fasaderna, vilken av alla inblandade bedömdes vara lämplig för huset. Fönster och tak hade målats under 2013 (se VGM rapport 2013:18).

### Utförda åtgärder på **Societetshuset 2015**

- Under 2012 och 2013 målades hela huset med linoljefärg efter att ha skrapats ner till fast underlag. Bottenvåningen på fasaden mot sjön/parken rengjordes helt med Speed-heater.
- Under hösten 2013 mättes genom museets försorg bottenvåningens spjälräcke upp avseende spjälornas profiler, stolparnas, över- och underliggarnas utföranden, m fl detaljer. (Bottenvåningens spjälräcke var nytillverkat efter förebild från äldre fotografier ett tiotal år dessförinnan.) Uppgifterna lämnades till arkitekt för uppritning av övervåningens balkongräcke, vilket sånär som på räckesspjälornas figursågning var lika bottenvåningens. Detaljskillnader framgick av äldre foto.
  - Spjälor, stolpar, över- och underliggare jämte andra detaljer till balkongen nytillverkades på verkstad under våren. Allt trä målades på verkstad med Ottossons linoljefärg, kulör stolpar: 2A-100 bränd umbra, spjälor: 7A-39 brun umbra, fasade kanter på stolpar: 1A-44 bränd terra. Slutmålning utfördes på plats på huset.
  - Stolparna placerades på det bef. plåttakets fotplåtar med specialtillverkade kragar/baser av galvad plåt som löddes samman till rätt form.
  - Träräcket tillverkades efter de ursprungliga höjdmåtten, ca 85 cm. För att tillgodose nutida säkerhetsnormer nytillverkades därefter ett ca 25 cm högt stålräcke för montage på stolparna. Stålräcket målades som överliggaren; 2A-100.

#### *Återstår*

Att måla stolparnas små kragar av galvplåt bruna.

## Administrativa uppgifter

### Kostnader

Arbetet med balkongernas räcke var kostnadsberäknat till 125.000 kr.

### Byggnadsvårdsbidrag

Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse: 50.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götalands län 2014-06-02.

### Antikvarisk medverkan

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

### Beställare

Hjo kommun, Torggatan 2, 544 81 Hjo.

### Arkitekt/Projektör

Arkitektbyrå Ritningen gm ark. Ingvar Blixt, Mariestadsv. 27, 541 45 Skövde.

**Entreprenör måleri (Götha)**

Magnussons Måleri, Tubgatan 5, Box 77, 544 21 Hjo.

**Entreprenör snickeri (Soc.huset)**

K-Märkt Byggnadsvård AB, Solistvägen 9, 541 57 Skövde.

**Arbetsledare**

Mats Renström, K-Märkt Byggnadsvård.

**Byggmöten**

har inte hållits.

**Besiktningar**

Inledande besiktningar och diskussioner med anledning av att museet kontaktades under 2012. Besiktning inför påbörjad renovering samt besiktningar på arbetsplatsen ungefär en gång i veckan under tiden som arbete pågått. Antikvarisk slutbesiktning den 28 sept. 2015.

**Tidsperiod**

Arbetena utfördes under perioder från våren till slutet av sommaren 2015.

**Fotodokumentation**

Digital fotografi. Bilderna förvaras på Västergötlands museum, Skara.

**Handlingar**

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under Hjo, diariern VGR 33-2014 och VGM 84-2015, samt hos Länsstyrelsen Västra Götalands län under diariern 434-36010-2014. Västergötlands museums projektnr var 11760.

**Besiktningens utlåtande**

Vid slutbesiktningen den 28 sept. 2015 konstaterades att arbetena enligt ovan var avslutade, så när som på målningen av stolparnas plåtkragar. Efter vad museet erfar har arbetena utförts enligt handling och i förekommande fall enligt museets rekommendationer. Utförda arbeten godkändes från antikvarisk synpunkt den 30 sept. 2015.

**VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM**

Skara i oktober 2015

Thomas Carlquist

1:e antikvarie

## Fotografier

Foto: Thomas Carlquist



*Villa Götha efter putsrenovering och målning av tak och fönster. Foto nov. 2013.*



*Som ovan. Nov. 2013.*



*Kalkbrukets kulör i de nyputsade fasadytorna blev vägledande vid bestämning av husets kulör. Flera prover gjordes och jämfördes. T.v. Thomas Gustafsson, Hjo kommun, t.h. ark. Ingvar Blixt. Aug. 2013.*



Foto: Thomas Carlquist



*Villa Götha efter ommålning. Infällt: Villan återfick också sitt namn efter förebild av äldre foto. Okt. 2014.*



*Efter att under lång tid varit gulgrön är nu villan ljus beige. Okt. 2014.*

Foto: Thomas Carlquist



*Societetshuset efter ommålning men före  
rekonstruktionen av balkongräcket.  
Sept. 2013.*

*Ett äldre foto från ca 1900 fick tjäna som väg-  
ledning när det nya räcket på balkongen skul-  
le utformas. Detalj av foto i VGM bildarkiv.*

Foto: Thomas Carlquist



*En mall av papp användes som förlaga för överförande av spjälornas figur till trä.  
April 2015.*



*Ca 120 spjälor ritades upp på detta sätt...  
April 2015.*



*...varefter hål borrades för att sedan forma figurerna med sticksåg. Längst till höger ligger ämnen till den lilla tappen som ska sitta under räcktets underliggare i övervåningen.  
April 2015.*



*Några färdiga spjälor. Återstår att göra ett "jack" i nedersta (hitersta) plana änden för passning mot underliggaren. Spjälorna "ri-der" nu på en rygg på underliggaren i stället för att tappas in i rötbenägna hål. Juni 2015.*

Foto: Thomas Carlquist



*Mats Renström, K-märkt  
Byggnadsvård, tillverkar  
räckesstolparna från en ho-  
mogen stock - inga limmade  
delar förekommer. Maj 2015.*



*Märksprickor kittas med linoljekitt  
och stolparna målas med linolje-  
färg. Juni 2015.*



*Stolparna monterade. Juni 2015.*

Foto: Thomas Carlquist



*Stolparna försågs med baser av galvad plåt som löddes fast på plåttaket/balkongens golv. Juli 2015.*



*Överliggare och stolparnas täckplattor på plats. Juli 2015.*



*Räckets trädelar monterade. Under underliggaren sitter mindre "tappar" i enlighet med de gamla fotografierna. Aug. 2015.*

Foto: Thomas Carlquist



*Vänster: Balkong-  
racket färdigt med  
förhöjning av stål-  
rör till 110 cm.  
Sept. 2015.*

*Nedan: Societets-  
huset med villa  
Eira i bakgrun-  
den. Sept. 2015.*



## Rapporter 2014-2015 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2014:1 Gluggetorpet. Råda Ågården 3:4, Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av del av vasstak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:2 Kv. Anden 6. Anden 6, Baggstedtska gården, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av veranda och balkong 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:3 Kv. Kopparslagaren 10. Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering och målning av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:4 Kihlbergsgården. Kv. Lången 8, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering av tak på gårdshus 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:5 Hällestads kyrka. Hällestads socken, Falköpings kommun, Västergötland. In- och utvändig målning 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:6 Tidaholms kyrka. Agnetorps socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Puts och plåt- arbeten på tornet 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:7 Västerplana mejeri. Västerplana 3:8, Västerplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renoveringsarbeten 2002-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:8 Bosgården. Gerum 14:2, Östra Gerums socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Omläggning av vasstak på norra ladugården 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:9 Almnäs, smedjan. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering av stomme m.m. 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:10 Kungsvillan i Karlsborg. Vanås 1:5, Karlsborgs socken, Karlsborgs kommun, Västergötland. Reparationsarbeten 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:11 Djäknestallet. Kv. Iris 1-5, Skara stad och kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme 2013-2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:12 Bryggeriet Nordstjernen. Kv. Saga 1, Skövde stad och kommun, Västergötland. Renovering av skorstenar 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:13 Piperska lasarettet. Brunnsborg 6:1, Ova socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av skiffertak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:14 Hyringa fornstuga. Prästtorp 1:13, Hyringa socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering av tak 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:15 Djäkneskolan i Skara. Kv. Saturnus 1, Skara kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk studie.
- 2014:16 Villa nr 27, Mössebergsparken. Mössebergsparken 49:50, Falköpings kommun, Väster- götland. Ommålning m.m. 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:17 Befälgatan, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Ny sten- läggning 1998. Antikvarisk rapport.
- 2014:18 Byggnad 202, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Fasad- renovering 2005-2006. Antikvarisk rapport.
- 2014:19 Fortifikationsgatan, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Ny stenläggning 2005-2006. Antikvarisk rapport.
- 2014:20 Slutvärnet, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Installation av hiss till kyrkan 2001 samt brandavskiljande glasparti vid kyrkan 2001. Antikvarisk rapport.
- 2014:21 Lilla Bjurum. Bjurum 8:2, Vättilösa socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av två vindskammare 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:22 Emma Svans stuga. Oltorp 1:26, Kvänums socken, Vara kommun, Västergötland. Renovering av tak 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:23 Gamla rådhuset. Kv. Rådhuset 12, Skara socken och kommun, Västergötland. Grund- förstärkning och invändig renovering 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:24 Skara domkyrka. Skara socken och kommun, Västergötland. Installation av klockspel 2014. Byggnadshistorisk rapport.
- 2014:25 Possiska Lancasterskolan. Hällekis 9:2, Medelplana socken, Götene kommun, Väster- götland. Renovering av puts m.m. 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

- 2015:1 Varnhems klosterkyrka. Varnhems socken, Skara kommun, Västergötland. Tjärning av tak 2004, 2007 och 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:2 Skara domkyrka. Skara kommun, Västergötland. Renovering av tornens tak m.m. 2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:3 Hyringa fornstuga. Prästorp 1:13, Hyringa socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering efter svampangrepp 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:4 Villa Idun. Hjo Norr 5:6, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av balkonger m.m. 2014-2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:5 Villa Götha och Societetshuset. Del av Hjo Norr 3:59, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering etapp 3, 2014-2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.